

ISTORIA ȘI ISTORICUL ÎN VIZIUNEA LUI NICOLAE IORGA

Prof. univ. dr. Petre ȚURLEA

Cuvinte cheie: istorie, istoric, Nicolae Iorga, societate

Key words: history, historian, Nicolae Iorga, society

Abstract

On numerous occasions, in and outside of his university career, has Nicolae Iorga tackled the defining of History, its importance and the role of the historian in society. History and the historian fill the same role. According to Nicolae Iorga, history must be prominent in school curricula and, generally speaking, in the life of any society.

Asupra definirii Istoriei, a importanței ei, precum și a rolului istoricului în societate, Nicolae Iorga s-a aplecat în dese rânduri în cariera sa didactică și în afara ei. Numeroasele prezentări pe această temă au fost strânse într-un volum pentru prima dată în 1911, chiar de autorul lor. Cartea era și o atenționare a societății românești aflată în drumul către Marea Unire, asupra rolului care trebuie să-i fie recunoscut istoricului – acela de îndrumător către idealul cel mai important al începutului de secol XX pe care-l avea Poporul Român. Titlul volumului: **Generalități cu privire la studiile istorice**. A doua ediție, cu text îmbogățit, a apărut tot sub îngrijirea lui Nicolae Iorga în 1933; se constituia și într-un răspuns la criticile, izvorâte mai mult din rațiuni polemice decât științifice, ce i le aducea lui Iorga **Școala Nouă de Istorie** formată din foști studenți ai săi: era, însă, și dorința de a combate pe aceia care, privind excesiv spre Occident, își arătau neîncrederea că dăinuirea Poporului Român ar depinde și de cunoașterea propriei Istории. Celelalte ediții, mereu mai bogate, au fost publicate de către reprezentanți ai Familiei Iorga, după moartea istoricului. Una dintre fiicele sale, Liliana Iorga, a îngrijit ediția a treia, apărută în 1944; iar unul dintre nepoți, Andrei Pippidi, a îngrijit ediția a patra, 1999 (Editura Polirom). La fel ca și prima ediție, și cele două din urmă au apărut tot în momente critice pentru români sau cel puțin de întrebare privind rolul și locul *Istoriei* și al *Istoricului*.

Încă din primele lecții de deschidere a cursurilor sale la Universitatea din București, Nicolae Iorga s-a aplecat asupra problemei *Istoriei* și a importanței cunoașterii ei; asupra

caracterizării *Istoricului* și a rolului său în societate; treptat va crește insistența pe ideea rolului de îndrumător pentru nația sa, pentru atingerea idealurilor majore pe care aceasta le are.

În cadrul lecției de deschidere ținută în noiembrie 1895, aprecia că „*Istoria e disciplina cea mai umană din toate. (...) Istoria nu numai că ne lasă în mijlocul vieții, dar o lărgește prin perspectiva imensă a trecutului, prin presimțirea viitorului fără de capăt. Nu există disciplină omenească prin care să ne facem mai sociabili, mai altruști, mai iubitori de om și de viață. (...) Deprins cu varietatea adevărilor (...), spectator mișcat, dar experimentat, al năruirilor de sisteme și de credințe, istoricul înțelege prea mult pentru a osândi prea aspru*” (*Generalități ...*, ed. Andrei Pippidi, p. 65-66; în continuare se va cita numai din această ediție).

Mai ales după 1900, când avântul către înfăptuirea idealului unității național-statale s-a generalizat în societatea românească, Nicolae Iorga se va apleca tot mai mult asupra definirii rolului istoricului. Cel mai elocvent a făcut-o în cadrul Discursului său de recepție, ținut la 17 mai 1911, cu ocazia primirii ca membru plin al Academiei Române: „*Făcând parte dintr-un popor, înfățișându-i viața, încălzindu-se astfel de toate silințele și credințele cheltuite în cursul epocilor, mișcat de nesfârșitele suferințe prin care a trebuit să treacă neamul său pentru ca să ajungă până la timpul de față, având în sufletul său răsunetul tuturor triumfurilor și tuturor înfrângerilor câștigate și suferite în timp de secole, istoricul e un bătrân prin experiență al nației sale. Dacă nu-l întreabă altii, el e dator să*

Tomai Grigore din Zetea a fost asasinat de servitorul său, Vereș Dionisie din comuna Dealu, la 4 mai 1928, iar cadavrul a fost descoperit la 22 mai 1928 într-o regiune muntoasă și greu accesibilă (15-17 km de Fabrica Klein Zsigmond din Zetea). Ancheta a fost preluată și dusă la bun sfârșit de către plutonierul-major Șandru Pamfil, șeful Secției de Jandarmi din Zetea.

Plutonierul Dionisie Sinulescu, șef de post în Vlăhița, a fost evidențiat, la 29 septembrie 1928, pentru descoperirea autorilor unor furturi de cai din regiune – Elekes Ghiși și Mozes Moise. La 29/30 noiembrie 1928, Ioan Boici a spart casa de bani a Primăriei Zetea și a furat peste 200.000 lei. Cercetarea au făcut-o jandarmii din Zetea, însă arestarea a efectuat-o Poliția Odorhei. Plutonierul Ion Baci (postul Ghindari) a primit 500 lei mită pentru a distruge actele de trimitere în judecată pentru producerea țuicii fără autorizație, în timp ce fruntașul Gh. Moisiu și soldatul Mihai Martin au refuzat 1000 lei de la „un ins care vindea spirtoase clandestin”¹⁶ și pe care l-au arestat.

În 1929, a fost adoptată o nouă lege a Jandarmeriei, care a schimbat organigrama instituției. Astfel, regimentele de jandarmi au

devenit inspectorate regionale, iar companiile s-au transformat în legiuni. Legiunea de Jandarmi Odorhei a pierdut, prin desființare, posturile Felicani, Forțeni, Siclod, Cohotești și Călimănești, rămânând cu 6 secții și 25 de posturi de jandarmi, iar noile norme au impus ca încadrarea unui post să cuprindă 2 jandarmi reangajați (subofițeri) și 3 jandarmi în termen.

Primul deceniu după Marea Unire a impus jandarmilor din Odorhei acțiuni de ordine publică și siguranță națională într-un spațiu dominat de minoritari, lipsiți de loialitate și atașament față de România. Pe acest fond, ordinea publică a fost ținută sub control cu acțiuni eficiente în domeniu, fiind un pilon de bază al siguranței naționale a României. Rezultatele activității au fost anihilarea elementelor subversive, care aveau misiuni de propagandă, sabotaj și terorism. Printr-o activitate informativă desfășurată cu tact, pricere și profesionalism, urmată de o latură represivă – identificare, urmărire și neutralizare –, jandarmii din Odorhei și-au demonstrat valoarea și valențele multiple, pe care le-au pus în serviciul statului român.

Note

1. Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare: ANIC), *Fond Inspectoratele Regionale de Jandarmi* (în continuare: IRJ), dosar 367, f. 1.

2. *Ibidem*, f. 2.

3. *Ibidem*.

4. *Ibidem*.

5. *Ibidem*, f. 3.

6. *Ibidem*.

7. *Ibidem*.

8. *Ibidem*, f. 4.

9. *Ibidem*, f. 3.

10. *Ibidem*, f. 4.

11. *Ibidem*.

12. Alexandru Averescu (n. 9 martie 1959, Ismail-m. 3 octombrie 1938, București) urmează Seminarul Teologic din Ismail, participă voluntar la Războiul de Independență (1877-1878), absolvă Școala divizionară de la Mănăstirea Dealu (1881) și Școala Militară de la

Torino (1886). În cariera sa a deținut, printre altele, funcția de comandant al Școlii Superioare de Război (1894-1896), atașat militar la Berlin (1896-1898), șeful Secției Operații din Marele Stat Major (1899-1904), ministru de război (1907-1909), șef al Statului Major General (1911-1913), comandant al Corpului 1 Armată (1914-1916). După intrarea României în război, i s-a încredințat comanda Armatei 2 (1916-1918). Prim-ministru în perioadele ianuarie-februarie 1918, martie 1920-decembrie 1921 și martie 1926-iunie 1927. Avansat mareșal în anul 1930. Mai multe detalii despre viața și activitatea sa în: Petre Otu, *Mareșalul Alexandru Averescu militarul, omul politic, legenda*, Editura Militară, București, 2005.

13. ANIC, *fond IRJ*, dosar 367, f. 6.

14. *Ibidem*, f. 7.

15. *Ibidem*, f. 11.

16. *Ibidem*, f. 14.

– a fost reîmpărțit din punct de vedere al ordinii publice în două plutoane, patru secții, 21 de posturi de jandarmi, care dispuneau pentru îndeplinirea misiunilor de 39 de cai, 3 trăsură și 5 căruțe. Efectivul Companiei era alcătuit din 17 plutonieri-majori, 13 plutonieri, 11 sergenți-instructori, 34 sergenți, 113 caporali și 27 de jandarmi în termen. Situația acestora s-a îmbunătățit, astfel că fiecare jandarm avea două perechi de bocanci și două rânduri de efecte de îmbrăcăminte. Patrurile călare și-au eficientizat activitatea și au devenit „foarte impunătoare”⁹. În antiteză, până la acea dată, au fost eliminați din companie 36 de jandarmi, pentru beție, abuz de putere și incapacitate, iar 5–10 jandarmi se aflau, lunar, în spital cu boli venerice.

Ziua de 10 mai 1920, s-a serbat „cu mare solemnitate”, ocazie cu care prefectul – dr. Cornea – a susținut o cuvântare despre însemnătatea acestui eveniment, iar un pluton de jandarmi, condus de lt. Constantin Reus, a defilat în fața publicului. Același locotenent Reus a susținut, la Odorhei, la 18 mai 1920, în fața întregii companii, o lecție teoretică cu tema „Apărarea contra bolșevismului și trezirea simțului național”. Două zile mai târziu, s-a serbat Ziua Eroilor, însă „numai cu participarea autorităților române”¹⁰, fiind depuse coroane la mormintele jandarmilor din comuna Eted, cărora li se furaseră și crucile.

La 3 iunie 1920, au avut loc alegeri parlamentare care, în județul Odorhei, s-au desfășurat „în cea mai mare ordine”¹¹. Maghiarii au ales pasivitatea și nu s-au prezentat la urne, iar candidații Partidului Poporului, condus de generalul Alexandru Averescu¹², au câștigat colegiile unde au candidat.

La 1 decembrie 1920, cpt. Atanase Crăciunescu a fost numit comandantul Companiei de Jandarmi.

Una dintre vestile bune pe care le-au primit românii, în anul 1921, a fost și cea privind trecerea definitivă a întregii armate pe picior de pace de la 1 aprilie, decretată prin Înalt Decret Regal nr. 897 și publicată în Monitorul Oficial nr. 275/18 martie 1921.

Patru subofițeri jandarmi au fost citați, la 1 iulie 1921, pentru că au urmărit dezertori ascunși în păduri, au prins 6, iar 4 au vrut să fugă. Doi au fost uciși, doi prinși, dar ulterior 27 de dezertori s-au predat de bunăvoie.

Căpitanul Crăciunescu a fost mutat la Compania de Jandarmi Dej, astfel că, la 23

februarie 1923, noul șef a devenit cpt. Radu Lazăr din Regimentul 47 Infanterie, care a rămas până când a fost mutat la Compania Sibiu și a predat comanda către cpt. Nicolae Herța (15 decembrie 1923). După doi ani, Herța a primit altă comandă și a lăsat în loc pe cpt. Ioan Sârbu (20 mai 1925).

Prin Înalt Decret nr. 1975 și Ordin de Zi nr. 550/15 martie 1922, plutonier-major Nicolae Țicu a fost decorat cu medalia „Bărbăție și Credință” cl. a II-a pentru că „la apelul Consiliului Dirigent a părăsit jandarmeria ungară și s-a angajat benevol în Jandarmeria Română”¹³. La rândul său, plutonierul Gh. Parlac a fost dat ca exemplu pozitiv prin Ordin de Zi nr. 553/16 martie 1922, deoarece nu s-a lăsat mituit pentru a nu întocmi acte la o contravenție.

La 5 mai 1922, generalul Ștefan Ștefănescu, comandantul Jandarmeriei, a inspectat „unele părți ale serviciului”¹⁴ din Compania de Jandarmi Odorhei, de care s-a arătat mulțumit. Ulterior, compania a mai fost vizitată de mr. Bogdan, comandant secund al Regimentului 8 Jandarmi, care a inspectat partea administrativă (29 septembrie 1922), cpt. M. Mihail, inspector de circumscripție (12 decembrie 1922) și lt. col. I. Marinescu, comandantul Regimentului 8 Jandarmi.

Efectivul Companiei Odorhei, la 1 ianuarie 1924, era următorul: doi ofițeri, șapte plutonieri-majori, 20 plutonieri, 6 sergenți-instructori, 9 sergenți, 16 caporali, 60 de jandarmi în termen și 30 de cai.

Plutonierul Ilie Șerban, sergenții Ion Muntean și Vasile Mustață au fost dați exemplu negativ pentru că s-au lăsat mituiți să nu întocmească actele necesare în cazuri de furt, comerț ambulant ilegal sau rănire. Jandarmii au intervenit, la 13 iulie 1926, în Zetea, unde un incendiu a distrus 22 de case, iar la 4 august 1926 un alt foc, în Aita, a ars 18 case și 24 de șure. Ambele dezastre au avut la bază joaca unor copii lăsați nesupravegheați. Caporalul Vasile Podar și soldatul Vasile Ardeleanu (postul Dealu) i-au surprins pe bandiții care, la 31 august 1927, l-au jefuit la drumul mare pe prefectul județului de 3500 lei și un ceas cu aur, însă n-au reușit să-i captureze. Totuși, pentru curajul și devotamentul depus, cei doi au fost citați prin Ordin de Zi și „gratificați”¹⁵ cu câte 500 lei.

La 29 septembrie 1929, căpitanul Ștefan Văcărescu este numit comandantul Companiei, însă două luni mai târziu, a predat-o căpitanului Andone Partene (30 noiembrie 1927).